

**SKÖTSELPLAN
FÖR NATURRESERVATET
SKÅLE**

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄN

Upprättad: oktober 1976, reviderad i oktober 1978

Godkänd av skötselrådet: 1978-05-23

och statens naturvårdsverk: 1979-01-08

Fastställd: 1979-03-23

Förslag till skötselplan för naturreservatet Skåle

Upprättat av Gunnar Hallin vid länsstyrelsens naturvårdsenhet.

1. Allmän beskrivning

1.1 Data

Areal: Ca 103 ha

Kommun: Hallsberg

Läge: 10 km SO om Hallsberg, vid sjön Tisarens östra ände.

Syfte med reservatbildningen: Att för kännedomen om svensk natur skydda och vårda ett mångsidigt naturområde med höga geologiska, biologiska, kulturhistoriska och landskapsbildsmässiga värden, vilket även har stor betydelse för allmänhetens friluftsliv.

1.2 Naturförhållanden

Området utgörs av en av korsande spricksystem uppsplittrad del av Tisaren-Sottern-förkastningen. Olika barrskogsbevuxna urbergsblock omger här en mot V och Tisaren öppen, uppodlad sänka, där flera bäckar flyter samman. Urberget i det högsta blocket, Skåleklint, innehåller bl a järnmalmförande bergarter, vilka givit upphov till gruvdrift och har en gynnsam inverkan på växt- och djurliv. Biologiskt gynnsam är också bergbrantens exposition mot SV. Områdets högre delar ligger ovanför högsta kustlinjen. Under densamma är moräntäcknet delvis påtagligt svallat, så att klapperstensfält och sandavlagringar bildats. Där de senare har kontakt med Tisaren har sandstränder skapats. De finkorniga sedimenten i Skålesänkan, där de små vattendragen bildat ett grunt ravinsystem, har sedan långt tillbaka utnyttjats som åker- eller betesmark. För närmare detaljer hänvisas till länsstyrelsens särskilda inventering (G Hallin 1978).

1.3 Kommunikationer

Reservatet genomkorsas av enskilda vägen Skogaholm - Lerbäck, ca 4 km från Skogaholm. Minsta vägavståndet från Hallsberg (via Gårdsjön) är ca 15 km, från allmän väg Skogaholm - Närkesberg ca 2 km. Flera mindre skogsbilvägar, som är avstängda för allmän fordonstrafik, finns inom reservatet.

1978-10-12

1.4 Serviceanordningar

Parkeringsplatser
Rastplatser
Badplatser
Tältplats
Sopbehållare
Toaletter
Vandringsleder
Information

2. Dispositions- och skötselplan för området

Planen bör, med avseende på åtgärderna för att uppnå uppställda mål, omprövas med ledning av vunna erfarenheter. Första omprövningen bör ske inom högst fem år, varvid beslut fattas om när omprövning nästa gång skall ske.

2.1 Allmän målsättning

Områdets naturvärden, främst de landskapsbildsmässiga och botaniska, skall bevaras och i rimlig mån ökas. Vidare skall allmänhetens möjligheter att besöka och vistas inom området samt att uppleva dess särprägel underlättas. Skötseln av skogen skall anpassas till denna målsättning.

2.2 Principer för disposition av mark och byggnader

2.2.1 Förvaltning Reservatet förvaltas i naturvårdshänseende av skogs-
vårdsstyrelsen, i samråd med markägaren och kommunen.

2.2.2 Skötsel av naturområden Skogsskötseln skall ske med iakttagande av förlängd omloppstid. Genom återkommande gallringar och ljushugningar skall förutsättningar skapas för självföryngring under skärmställning av tall eller inom de helt grandominerade bestånden i mindre luckor i bestånden. Upptagande av små hyggen och plantering kan ersätta självföryngring inom granområden. Plantering eller hjälplantering under tallskärm kan också accepteras inom svårföryngrade delar. Vid alla åtgärder bör små behandlingsytor eftersträvas för att åstadkomma så stor variation som möjligt i reservatets skogsbestånd.

Vid avverkning skall användas den vid varje tidpunkt praktiskt tillämplade drivningsmetod som medför minsta risken för skador på mark och vegetation. Vid planering av skogsbruksåtgärder skall eftersträvas en förläggning till sådan årstid då risken för skador är minst.

I bergbranterna och de mest utpräglade hållmarkerna samt på myrmark skall inga röjningar, avverkningar eller uppstädningsarbeten företagas, utan vegetationen skall lämnas att utvecklas helt fritt. Dock skall av skogshygieniska skäl enstaka träd få borttagas.

Inom de skogsbestånd som gränsar till odlingsmarkerna skall en blandskog med stort lövträdsinslag eftersträvas.

Närmare anvisningar för skogsbruksåtgärder anges i avsnittet 2.3 för varje skötselområde.

1978-10-12

- 2.2.3 Skötsel av odlingsmark Den mark som för närvarande hålles öppen genom bete eller slåtter skall utvidgas något och hävdas på liknande sätt i fortsättningen. Alla betesstängsel skall ha slana upptill. Kompletterande röjning och gallring skall ske i raviner och impediment i anslutning till ännu brukade delar, så att det öppna odlingslandskapet, som existerade här för endast något decennium sedan, återvinnes. Betesdriften bör regleras genom avtal mellan djurägare och förvaltare.
- 2.2.4 Skötsel av byggnader Befintliga byggnader disponeras som hittills av markägaren. Det är önskvärt att de även i fortsättningen utnyttjas på ett sätt som inte försvårar skötseln av odlingsmarken eller i alltför hög grad privatiserar området kring gården.
- 2.2.5 Jakt och fiske Jakt och fiske får med hänsyn till viltstammarna bedrivas i samma omfattning som tidigare. Dock bör med tanke på besökande allmänhet speciell försiktighet iakttas vid jakt inom området.
- 2.2.6 Tillsyn och renhållning Tillsynen handhas i naturvårdshänseende av förvaltaren. Kommunen svarar för sop- och latrinhämtning enligt avtal med förvaltaren. Förvaltaren svarar för städning och renhållning i terrängen. Städning av strandområden bör ske minst en gång om året, t ex omedelbart efter kräftfiskesäsongen.

2.3 Detaljbeskrivning och åtgärder

Beskrivningen, med karta II, är indelad i 7 skötselområden. För varje sådant ges en kortfattad beskrivning, anges målsättning, skogsbruksregler samt direkt naturvårdande åtgärder av engångs- och underhållskaraktär. Skogsbruksåtgärder inom ramen för de regler som angetts för varje område förutsätts ske genom markägarens försorg efter samråd med förvaltaren. För utförligare uppgifter hänvisas till länsstyrelsens särskilda inventering.

Skötselområde 1

Beskrivning: Område dominerat av granplanterade, oregelbundna f d åkerlappar grupperade kring ravinartat nedskuren bäckdel. I ravinerna och granplanteringarna ett mer eller mindre slutet skikt av ung asp och björk. Mellan vägarna i V medelålders barrblandskog. Här finns en källa (upprinning). N intill bäckutloppet naturlig sandstrand och ännu öppna gräsytor.

Invid stora vägen, S intill bäcken, blockrik, tidigare betad moränkulle (a) med glest trädskikt av björk, talrika små enar och inslag av andra ungträd. Ljung dominerar fältskiktet

Målsättning: Att skapa respektive bibehålla skog - gärna med lövinslag - som sikt skötes enligt de allmänna principerna. När denna generation är avverkningsmogen kan möjligen ett återförande till odlingsmark av samma slag som område 2 övervägas. Kullen (a) inklusive dess sluttning mot bäcken bibehålles som halvöppen björkbacke. Gräsytorerna vid stranden hålles öppna.

1978-10-12

Skogsbruksregler: Vid röjning och gallring eftersträvas en lövinblandning på 30 %. Maximal hyggesyta 1 ha.

Engångsåtgärder: Moränkullen intages i betesfålla tillsammans med åkerytan N om bäcken. Bäckravinen däremellan röjes, så att endast några björkar och enar återstår. Allt ris inom betesområdet hos-samlas och brännes.

Underhållsåtgärder: Moränkullen och bäckravinen utmed den betas, helst årligen, samt röjes vart 5:e år. Buskröjning vid badplatsen vart 5:e år samt vid behov slätter av gräsytan där. Underhåll av spången till källan, som rensas försiktigt vid behov. I övrigt skogsbruk enligt de allmänna principerna samt ovanstående regler.

Skötselområde 2

Beskrivning: Den ännu öppna odlingsmarken runt gården Skåle. Betesmark och åkrar grupperade i ett grenverk av småbäckar och källrännilar vilka delvis bildar grunda raviner. I ravinkanterna och i blockrika impediment finns täta ridåer och dungar av huvudsakligen ung björk och asp med inslag av t ex sälg, en och tall, i östligaste delen även hassel.

Vid (b), kring en torpgrund (Skålestugan), finns en större glänta med flera fruktträd och körsbärssnår, några enar och oxlar. I dess sydöstra del torrängsvegetation, i NO asp-sly.

Kring infartsvägen till Skålegården finns delvis blockrik betesmark (c) med uppstickande berghällar och hedartad vegetation. Ett tiotal stora björkar, talrika små enbuskar, tätande björksly med inslag av tall och gran. I fältskiktet dominerar ljung, örnbräken och stagg, men där finns även intressantare arter som spåtistel, hästfibbla m m, främst mot kanten i N och NO. Denna kant utgörs av en tät ridå av hassel, skogstry, asp och gran, belägen omedelbart intill rasbranten och bergsslutningen (skötselområde 3) nedanför klinten.

Målsättning: Att bibehålla odlingslandskapet i ungefär dess nuvarande utseende och omfattning och med en inramning av lövbryn där hassel och björk spelar främsta rollen. Det betade ravinlandskapet mellan Skålegården och vägen hålles nästan helt öppet. Gläntan (b) hålles öppen utan bete som rast- och parkeringsplats. Hagen (c) bibehålles som hage med ett fåtal träd och hålles välbetad för florans skull.

Engångsåtgärder: Röjning av sly och buskar på igenväxande betesmark. Gallring i lövridåer och -dungar, särskilt utmed vägarna, med gynnande av hassel, en och björk. Försiktig föryngring av hasselbuketter.

Det grunda ravinsystemet kring bäcken mellan Skålegården och vägen rensas från alla buskar och ungräd utom enar och någon enstaka björk, rönn och tall. I skogsbårder och -uddar i betesmarkens S kant borttages alla granar.

1978-10-12

Kompletterande stängsling enligt karta IV. Stängslet närmast nedanför klinten placeras helt intill, inne i eller bakom hasselridån. Stängslingen utförs i möjligaste mån i samråd med betesarrendatorn. Den stora centrala betesfällan avdelas enligt dennes önskemål.

Underhållsåtgärder: Årligt bete eller vallodling. Dock får tidigare åkermark alternativt brukas som sådan. Gödselmedel får påföras, utom i delområde (c). Beträffande betestrycket skall samråd ske med förvaltaren, särskilt för delområde (c), där fårbete bör undvikas och vissa betesuppehåll kan bli aktuella. Røjning i ridåer och andra impediment vart 5:e år, vid behov också på betesyorna. Slätter av sociala ytor vid behov.

Skötselområde 3

Beskrivning: Sluttningen nedanför klinten, delvis bestående av naturliga rasmassor samt varphögar från gruvorna i branten. Där träd- och buskvegetation finns utgörs den av mer eller mindre tät ungskog dominerad av björk och hassel med inslag av gran, tall m m. Enstaka överståndare av gammal tall har lämnats. I buskskiktet märks try och i fältskiktet piprör. Intressant torrängsflora främst i varp- och rasmassornas övre delar.

Områdets sydöstra del utgörs av en kraftledningsgata med likartad vegetation, men utan överståndare eller särskilt rik örtflora.

Målsättning: Att skapa en relativt gles blandskog med rikt inslag av hassel, björk och try, men utan gran och därigenom ge möjligheter för den intressanta floran att fortleva.

Skogsbruksregler: Enbart plockhuggning med föryngring i småluckor. Högst 30 % av kubikmassan tas ut vid varje avverkningstillfälle. Vid avverkningen eftersträvas blandskog utan gran med minst 50 % inblandning av lövträd.

Engångsåtgärder: Svag genomhuggning med gynnande av hassel, björk och tall. Framför allt skall yngre lövträd och tallar gynnas. Eventuellt ris och hyggesavfall på varphögar och naturliga rasmassor samt andra gläntor med torrängsvegetation borttages.

Underhållsåtgärder: Återkommande försiktig plockhuggning.

Skötselområde 4

Beskrivning: Skåleklint och dess branter och sluttningar åt alla håll. Vidare nordsluttningens fortsättning mot NO samt de sprickdalar som avgränsar klinten mot V och O. Hela området är bevuxet med blandskog, som regel dominerad av tall och utan andra inslag av ädellövskog än hassel. Talrika hasslar finns sålunda i V delen av Jungfrudalen, vilken delar Skåleklint i en nordlig och en sydlig del. Utpräglad hållmarksskog finns framför allt i branterna i S, SV och V. Rena granbestånd finns endast i form av små ungskogsdungar i N sluttningen. Gammal gran dominerar dock den västra sprickdalen, där vägen går fram. Skogen är övervägande gammal - medelålders. Ungskog finns dock på några ställen.

1978-10-12

En liten tallmosse samt några mycket små kärr med al och björk finns i dalen väster om klinten.

Markytan utgörs av berg eller morän, den senare svallad under 140-metersnivån, särskilt i N-sluttningen, där en serie mer eller mindre trädlösa strandvallar (d) av klappersten finns.

Ett tjugotal övergivna och mer eller mindre vattenfyllda gruvhål samt en gammal malmväg finns i områdets centrala del.

Målsättning: Att i möjligaste mån, med tanke på landskapsbild och naturupplevelse, bibehålla intrycket av skogsområde med varierande slutenhet och ålder, särskilt kring vägen och vandringslederna. Vidare att skapa bättre möjligheter att uppleva klapperstens- respektive gruvfältet samt att bevara alla inslag av rikare vegetation och flora.

Skogsbruksregler: Hällmarkerna i branten mot SV undantages helt från avverkning. Hällmarkerna på krönet av Skåle klint och branten mot vägen i väster (sammanlagt ca 7 ha) avverkas och föryngras enbart genom plockhuggning med uttag av högst 30 % av kubikmassan vid varje avverkningstillfälle. För övriga delar av området tillämpas förlängd omloppstid till 130 år för talldominerade delar och 110 år för grandominerade. För att i tiden fördela avvecklingen av de stora arealerna gammal skog måste dock slutavverkning nu påbörjas vid lägre ålder. De mindre hällmarkspartier och branter som finns lämnas helt eller behandlas endast med plockhuggning. Sammanhängande slutavverkningsyta begränsas till högst 4 ha med skärmställning och 1 ha utan skärmställning. Hyggen får läggas intill tidigare hygge först när föryngringen nått 2 m höjd.

Engångsåtgärder: Bortgallring av gran samt döda och skadade träd av andra arter i ridåerna mellan klapperstensfältets (d) olika vallar samt mellan detta och vandringsleden. Utglesning av skogen på nordöstra delen av gruvfältet. Av säkerhetsskäl skall alla buskar på gruvhålens kanter röjas bort. Dessa platser rensas också från ris. Bränning får ej ske inom klapperfältet.

Underhållsåtgärder: Skogsbruk enligt de allmänna principerna och ovanstående regler. Vandringsleder och utsiktspunkter samt omgivningen till klapperstensfältet och gruvhålen rensas från ris och annat hyggesavfall efter avverkningar. Ingen åtgärd i branternas och bergkrönens extrema hällmarksskog eller på sankmark.

Skötselområde 5

Beskrivning: Den upp till 35 m breda markremsan mellan vägen och stranden längs Åfjärden och Sandviken. Markremsan är bevuxen med en mer eller mindre gles blandskogsridå som inom de bredare partierna domineras av ung - medelålders björk, med albuskar närmast stranden. I ett centralt parti finns nästan ren, gles tallskog. Flera spontana rastplatser med eldringar och bänkar har uppstått.

1978-10-12

Målsättning: Att bibehålla en gles trädridå, med vissa variationer, där en sådan nu finns. Ridån skall inte i nämnvärd utsträckning hindra utblickar mot sjön. Området bör kunna utnyttjas för bad, korvgrillning etc men ej för tältning, bilparkering (se 3.1.1) o dyl

Engångsåtgärder: Lätt gallring i träd- och buskridåerna, särskilt närmast strandkanten, dock sparas låga buskar (pors o dyl). Allt ris hopsamlas och brännes.

Underhållsåtgärder: Plockhuggning och träd- eller gruppvis för- yngning. Risbränning.

Skötselområde 6

Beskrivning: Barrskogsområde på svallad morän och berg. Mest tall- dominerade bestånd av olika ålder. I SÖ granplanterade åkerlappar.

Målsättning: Att bebehålla områdets karaktär av barrskog med varierande ålder och trädslagssammansättning samt att bibehålla skogsbrynen mot vägarna och sjön som någorlunda slutna skogsbryn även när avverkning skett.

Skogsbruksregler Insprängda hällmarker samt branterna mot Ö behandlas endast med plockhuggning liksom själva strandzonen, sammanlagt 2 ha. Inom övriga delar av området förlängd omloppstid till 130 år, med undantag för en första slutavverkning om sammanlagt högst 4 ha för att i tiden fördela avverkningen av den gamla skogen. Sammanhängande slutavverkningsyta begränsas till 2 ha med skärmställning och 1 ha utan skärmställning. Hyggen får läggas intill hyggen först när för yngningen nått 2 m höjd.

Underhållsåtgärder: Skogsbruk enligt de allmänna principerna och ovanstående regler.

Skötselområde 7

Beskrivning: Nedre delen av 30-65 m hög sluttning mot Tisaren och Skålesänkan. Bevuxen med barrskog av varierande ålder och slag, med ett mer eller mindre starkt inslag av gran. I brynet närmast Skålegården mycket hassel. Den senare finns också i bäckdalarna. Små förekomster av alm, ask och annan lundflora finns t ex i bäckdalarna vid (f) och (g). Bäckdalen ovanför (f) är bevuxen med tät medelålders björkskog. En grund täkt (e) i svallgrus finns i södra kanten av området.

Målsättning: Att med tanke på landskapsbilden kring Skålesänkan i största möjliga utsträckning bibehålla intrycket av skogsbeklädd sluttning samt att där skydda inslagen av hassel och ädla lövträd i skogsbryn och bäckdalar.

1978-10-12

Skogsbruksregler. Förlängd omloppstid till för talldominerade bestånd 130 år och för grandominerade bestånd 110 år. Vid röjning och gallring eftersträvas i genomsnitt minst 20 % lövinsblandning med tyngdpunkt på områdena närmast odlingsmarken. Största slutavverkningsyta med skärmställning 2 ha och utan skärmställning 1 ha. Hyggen får läggas intill tidigare hygge först när föryngringen där nått 2 m höjd.

Engångsåtgärder: Borttagande av kvarliggande gallringsavfall på och i området kring stigen SV-ut från Skålegården.

Underhållsåtgärder: Skogsbruk enligt de allmänna principerna och ovanstående regler. Hassel, alm och ask undantages från avverkning och aktas vid fällning och transport av andra träd. Grustäkten (e) får återgå till skog.

3. Anläggning och skötsel av serviceanordningar

3.1 Besöksanordningar

- 3.1.1 Vandringsleder Markerad vandringsled anordnas enligt karta III från p-platserna via strandvallarna, utsikten och odlingslandskapet kring Skålegården. Kan utnyttjas som två korta leder om 2,3 km (södra slingan) respektive 3,3 km (norra slingen) eller en lång led om 5,0 km. En avstickare (ca 300 m) till gruvfältet liksom en (ca 400 m) till Jättaberget (utanför reservatet) markeras också, medan anvisning till västra badplatsen (C) ges endast med riktningsspil från parkeringsplatsen (B) (se 3.2.1.4).

Lederna utmärks med orangemålning på trädstammar eller rundstolpar.

- 3.1.2 Parkering, rastplatser m m Servicen koncentreras till tre punkter (karta III:A, B och C). Dessa redovisas mera detaljerat på karta IV.

- A. Stranden SV om Sandviken
Bilparkering (minst 20 bilar) och sopmaja ovanför vägen.
2 bordgrupper och eldringar nedanför vägen. Bra sandstrand både här och inne i Sandviken.
- B. Ängen kring f d Skålestugan
Bilparkering (minst 10 bilar) på ängens sydöstra del, husvagnsparkering på dess nordöstra del. Lågt, avskiljande staket mellan nämnda och följande delar. Bordgrupp och eldring vid torpgrunden i NV. Utrymme för tältning 0 intill torpgrunden. Sopmaja respektive källa på ömse sidor av vägen mot C.
- C. Stranden nedanför f d Skålestugan
2 bordgrupper
Eldring
Sopställ
Sand- och klippstrand, gräsyta.

1973-10-12

Om erforderligt utestänges bilar och husvagnar från strandremsan vid A medelst en rad grova trästolpar eller stenblock. Vägen till C avstänges vid B, i första hand medelst skylt. Även i övrigt kan vägarna hållas stängda i samma omfattning som tidigare.

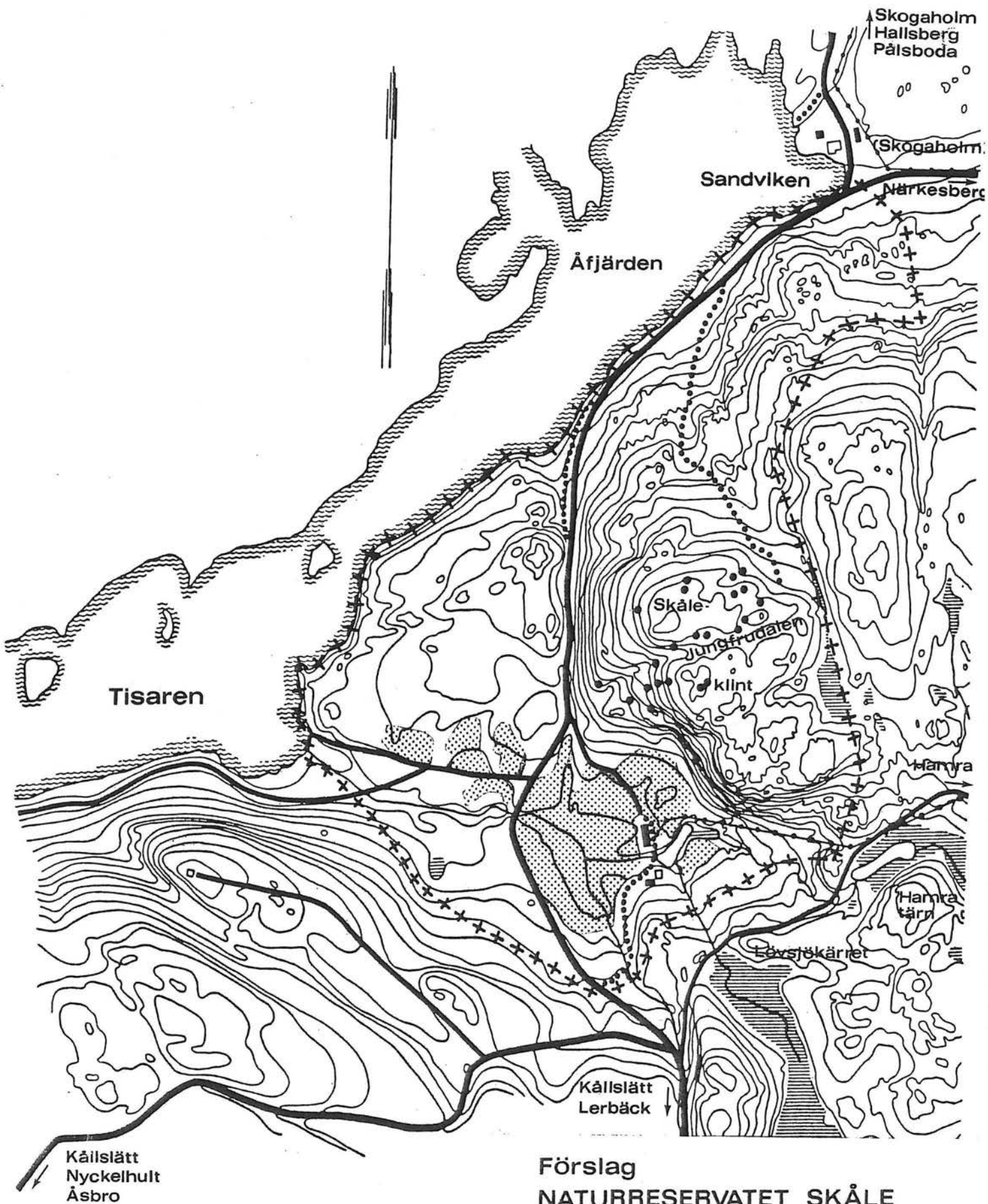
Enkla stockbänkar uppsättes t ex vid de tre utsiktspunkterna, tredsskälet i Jungfrudalen samt på gruvfältets NO del.

Om det framdeles visar sig behövt kan kompletterande parkeringsmöjligheter skapas vid själva Sandviksbadet. Lämpligt utrymme kan beredas t ex i den gamla igenvuxna tälten rakt S om viken, omedelbart intill vägen. Det finns möjlighet att flytta vägen, så att parkering kan ske på sjösidan om densamma.

3.2 Information

3.2.1 Informationstavlor

- 3.2.1.1 Stora tavlor med utförlig allmän information uppsättes vid parkeringsplatserna (A och B). Under information om vandringsledningarna ges eventuellt tips om alternativa, mera lättgångna men ommarkerade vägar till utsikten (från vägen vid Hamra tärn; direkt S-ut från parkeringsplats A).
- 3.2.1.2 Mindre tavlor (format A4) med kortfattad allmän information (syfte, karta med ledsystem, bestämmelser, hänvisning till stora tavlorna) placeras vid Sandviken, västra badplatsen (C) vid vägen längst i S, ledskälen i Jungfrudalen och N om gruvfältet.
- 3.2.1.3 Specialtavlor uppsättes vid klapperstensfälten (HK, Yoldiahavet), på gruvfältet (historik) samt vid utsiktarna ovanför Skålegården och N om Jungfrudalen (Tisaren, "rännstenssjö") samt (utanför reservatet) vid Jättaberget (samråd med landsantikvarien el motsv.).
- 3.2.1.4 Anvisningstavlor (pil med namn och avstånd) uppsättes från parkeringsplats B mot toalett, källa och bad (C) samt från ledskälet längst i SV (mot Jättaberget).
- 3.2.1.5 Varningstavlor uppsättes på ömse sidor om utsikten samt vid farliga gruvhål. Befintliga gruvhålsstängsel repareras.
- 3.2.2 Reservatfolder utarbetas av länsstyrelsen i samråd med förvaltaren. Bör bli a kunna utdelas vid Sandviken, när serveringen där är öppen.

Förslag
NATURRESERVATET SKÅLE

Karta 1

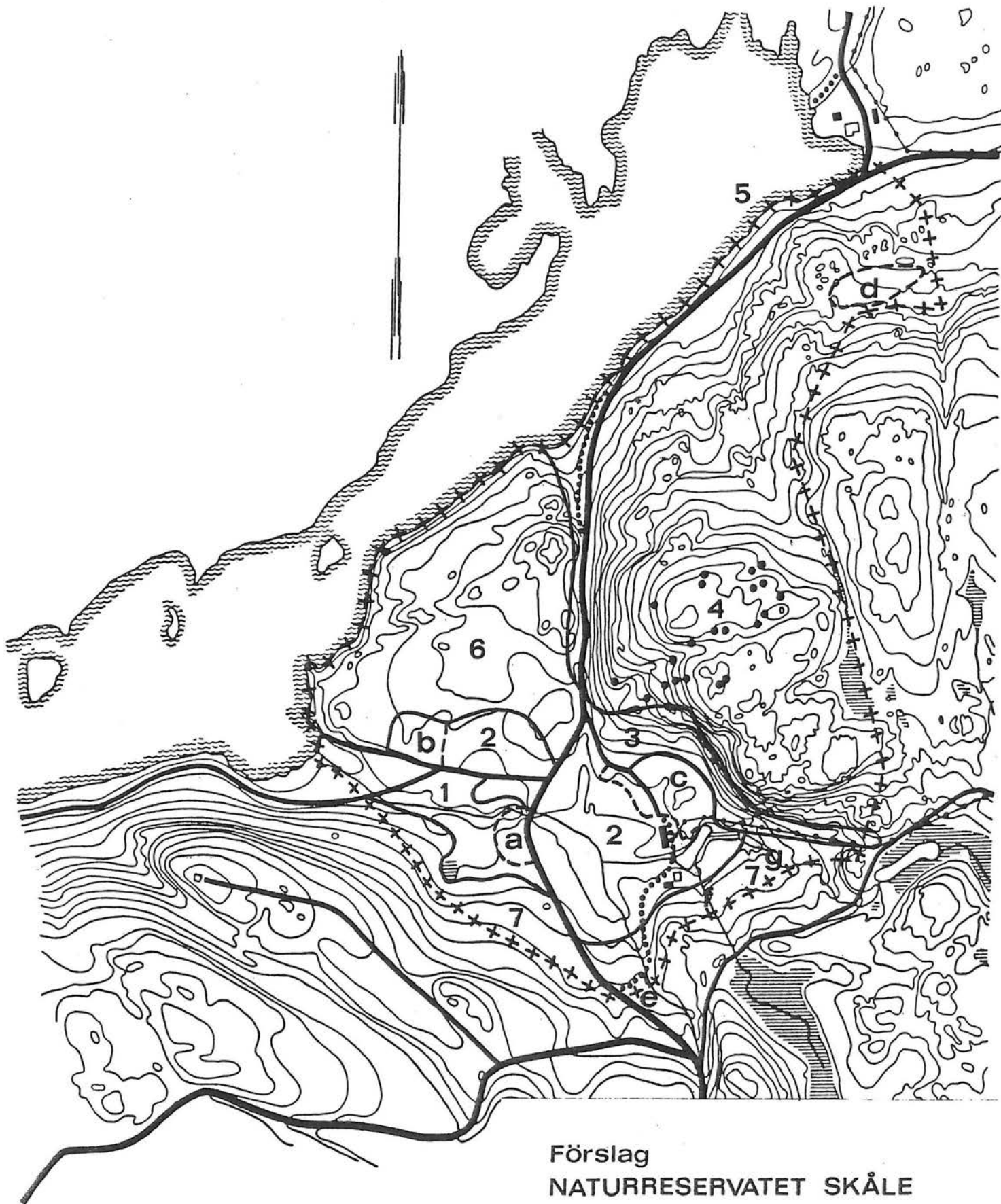
- Namn
- Jordbruksmark
- Gruvhål
- Reservatgränser

Skala 1:10 000

Ekvidistans 5m

Grundkarta från Hallsbergs OK

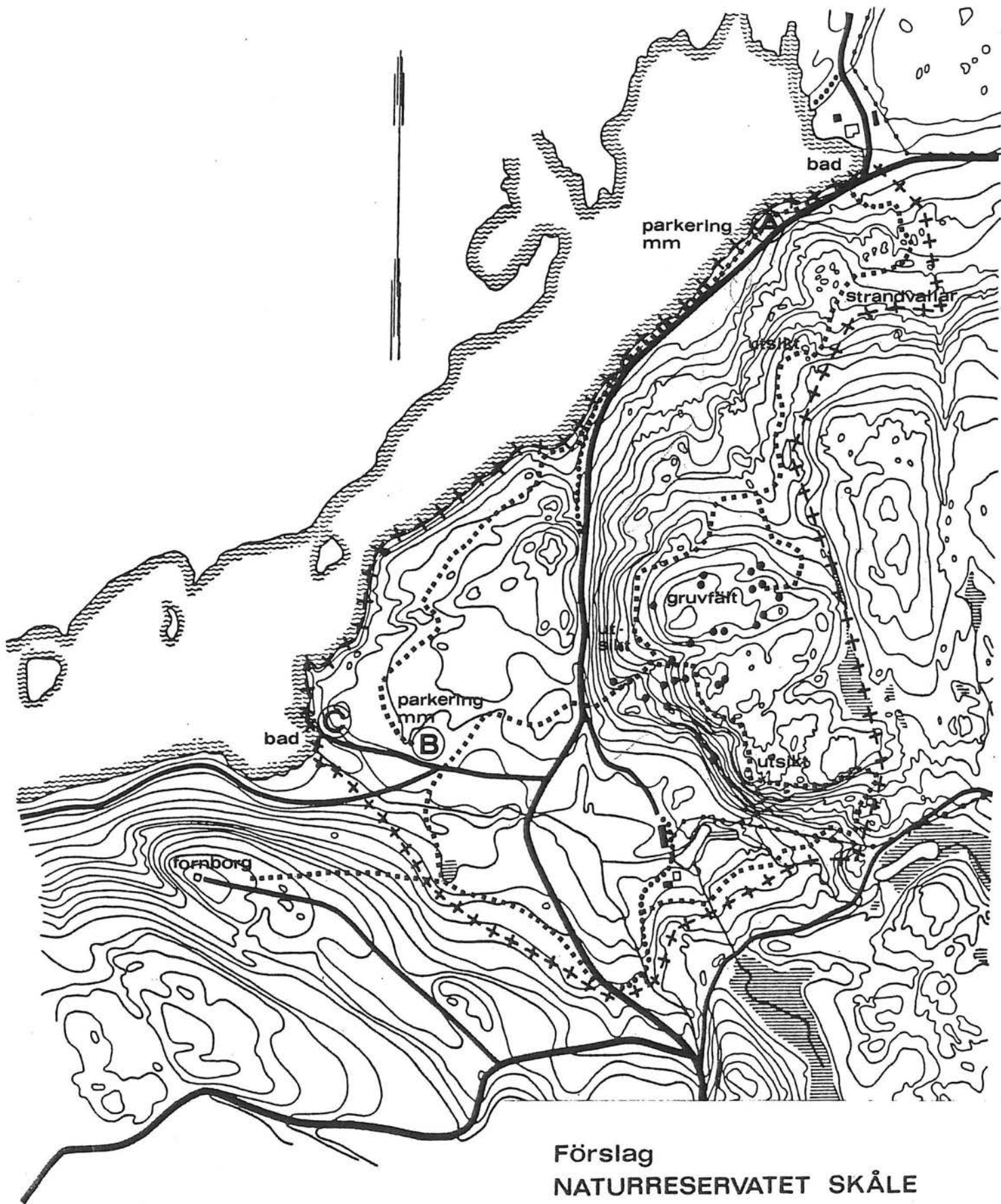
1976 10 22 CH/11

Förslag
NATURRESERVATET SKÅLE
 Karta 2

+++ Reservatgränser
 --- Skötselområden

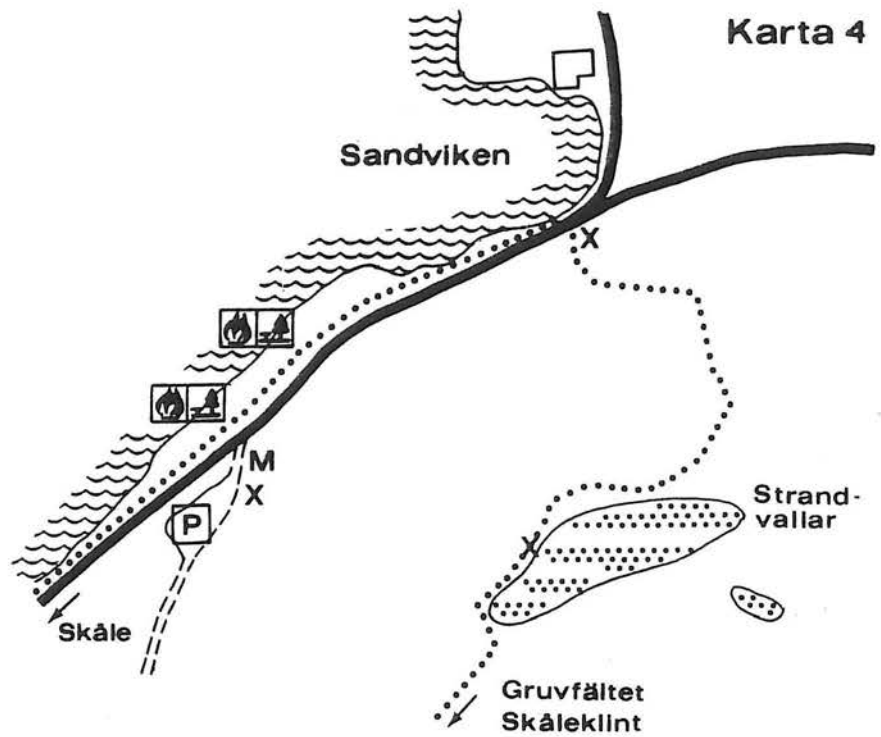
Skala 1:10 000
 Ekvidistans 5m
 Grundkarta från Hallsbergs OK
 1976-10-22 GH/IL

Förslag
NATURRESERVATET SKÅLE
Karta 3

Leder och övrig service
Reservatgränser

Skala 1:10 000
Ekvidistans 5m
Grundkarta från Hallsbergs OK
1976 - 10 - 22 GH/IL

- A anvisningstavla
- bord + bänkar
- eldring
- husvagnsparkering
- K källa
- M sopmaja
- P bilparkering
- S soptunna

- tältplats
- X informationstavla
- bergbrant
- vandringsled
- taggtråd + slana
- fårstängsel + taggtråd
- lågt staket

SKÅLE naturreservat

Besöks- och skötsel-
anordningar i norra och
södra delen

Skala 1:5000

